

Psykoteraپیinslag i socionomutbildningen

Malin Cyrén-Wählstrand

I socialhögskolornas utbildning finns på olika nivåer kurser och kursmoment av psykoteraپیutbildning innehåll. Psykoteraپیutbildningen ingår också i vidareutbildningen ovanpå socionomexamen, tex mentalhygienisk fortbildningskurs vid socialhögskola, utlandsstudier eller specialträning på arbetsplatserna. Dessa psykoteraپیinslag är inpassade i en utbildning som karakteriseras av en bred samhällsorientering.

Aktuella problem i utbildningshänseende är den hotande nedskärningen av studiepraktiken samt behovet av ökade möjligheter till fortbildning i socialt behandlingsarbete.

Malin Cyrén-Wählstrand är lektor i social metodik vid Socialhögskolan i Göteborg.

I socialhögskolornas utbildning finns på olika nivåer kurser och kursmoment av psykoteraپیinnehåll. Att redovisa dessa moment lösryckta ur sitt sammanhang inom en starkt integrerad yrkesutbildning erbjuder dock stora svårigheter. Risk finns också att dessa avsnitt då blir överbetonade och kanske ger en inte fullt adekvat bild av utbildningsinnehållet. Vi måste nämligen ha i minnet att utbildningstiden för socionomexamen totalt är 3 1/2 år, varav än så länge två terminer utgör handledd studiepraktik.

Behandlingssituationen i det sociala arbetet

Innehållet i socionomernas utbildning bör ses i relation till de verksamhetsområden och de arbetsuppgifter som flertalet av de utbildade så småningom hamnar i. På denna konferens har man främst talat om kuratorns arbete inom psykiatrin (vuxen- och barn-) och i familjerådgivningen. Här måste vi då komma ihåg att det rör sig om en grupp med i många fall direkt terapeutiskt inriktat arbete — ofta i ett behandlingsteam — och med en vidareutbildning ovanpå socionomexa-

men, tex mentalhygienisk fortbildningskurs vid socialhögskola, utlandsstudier eller specialträning på arbetsplatserna.

Den ojämförligt största delen av socionomerna från den sociala linjen (uppskattningsvis 1/3) går till andra områden främst kommunal socialvård. Vid dessa primärt sociala institutioner står socionomerna fortfarande relativt ensamma i det dagliga behandlingsarbetet. Det utmärks av en tung problematik där socialarbetaren möter människor utslagna efter att ha passerat olika stadier av sjukvård och rehabiliteringsförsök — människor en gång kanske i akuta krissituationer som blivit kroniska fall med ökat hjälpbehov och reducerade egna resurser. Materiella brister, torftig miljö, kontaktsvårigheter, relationsstörningar i familjen och med andra grupper, avvikande från samhällets normer med dess sanktioner hotande nära — så har socialvårdens klienter karakteriserats från socialläkarhåll under konferensen. Detta är alltså i stor utsträckning socialarbetarens behandlingssituation, ytterligare nedtyngd av bristande resurser både materiellt och personellt.

Svarar utbildningen mot de krav som ställs på socialarbetaren?

Vad får då socionomen i sin utbildning för att kunna hjälpa dessa människor, för att kunna handskas med denna tunga och komplexa problematik?

Huvudrubrikens ordalydelse — psykoterapiinslag i socionomutbildningen — får i sin begränsning en nästan ironisk klang. Och bör så ha, mot bakgrund av det enorma behov av kunskap och resurser som egentligen skulle behövas inom detta behandlingsområde. Ändock har socionomutbildningen under senare år, inte minst i samband med diskussionen av det program som 1968 års utbildningsutredning framlagt (U 68), framhållits som en målinriktad och effektiv yrkesutbildning.

Utmärkande för denna utbildning är bredden, inte djupet. Man kan likna den vid en pyramid, vars breda bas utgörs av en grundkurs på två terminer. Denna grundkurs innehåller ämnen som samhällsekonomi, förvaltningskunskap, rättskunskap och statistik, beteendevetenskaperna psykologi och sociologi samt profilämnet social metodik. Syftet är framför allt att ge *kunskaper* om samhället och dess medlemmar och om samspelet dem emellan. Detta syfte svarar mot kravet på socialarbetaren att förstå människors villkor, som de utformats av miljö och samhälle, och att kunna arbeta med klientens hela situation. I den sociala metodiken skall studenten dessutom förberedas för sin första praktik genom en begynnande *yrkesteknisk träning*. Målsättningsfrågor, yrkesroll och yrkesfunktion, arbetsmetoder och relationen klient-socialarbetare som instrument vid utredning och behandling tas upp teoretiskt och praktiskt under en kurs på närmare 100 undervisningstimmar per student.

Något av denna breda samhällsorientering, som länge varit utmärkande för socionomutbildningen, har för övrigt på senare tid ansetts böra komma med i både psykolog- och läkarutbildningen.

Efter basutbildningen i samhällsvetenskapliga och beteendevetenskapliga ämnen följer i socionomutbildningen sedan mera specialiserade betygsstudier. För studerande på sociala linjen med

Utmärkande för socionomutbildningen är bredden, inte djupet.

inriktning på klientarbete betyder detta åtminstone här i Göteborg studier främst i socialrätt, sociologi, psykologi och social metodik under sammanlagt 3 teoriterminer. Ofta utgörs pyramidens topp av fördjupade studier på 2- eller 3-betygsnivå i ämnet psykologi.

Varvad med de teoretiska studierna ger den handledda praktiken studenten en möjlighet att se teorin i direkt anknytning till sin egen upplevelse av klientarbete och klientrelationer. Samtidigt sker en fortlöpande bearbetning av den egna personen från en mera lekmanmässig inställning till en större yrkesmässighet i kontakten med klienten och hans omgivning. Från praktiken för studenten sedan med sig material till den efterföljande teorin. Detta möjliggör en uppföljning och vidareutveckling av praktikererfarenheterna, bl a i form av falldiskussioner och övningar i samtalsmetodik samt som källmaterial för uppsatsarbete.

Vad jag hittills tagit upp av socionomutbildningens innehåll är ju inte begränsat till psykoterapiinslag i strikt bemärkelse med den enskilde individen i centrum. Vill man tala om terapi eller behandling i socialt arbete tror jag att man måste vara beredd att ge dessa begrepp en vidare tolkning. De kan då bättre svara mot den utveckling som skett inom det sociala arbetet under senare år med större betoning på familjen, på miljö och rollbegrepp och inte minst på konflikten mellan individens behov och de villkor och krav som ställs av ett samhälle i förändring.

Socionomutbildning och psykoterapi

Man kan naturligtvis också granska socionomutbildningen utifrån frågan vad den har att bidra

De tre aspekter, som särskilt framhålls i denna målsättning — människosyn, teknik och kunskaper — återfinns som välbekanta element i den sociala metodiken.

Fortbildningsbehovet bland yrkesverksamma socionomer var störst inom ämnena psykologi (37 %), social metodik (20 %) och sociologi (14 %).

med, när man inventerar hela den aktuella utbildningen i psykoterapi här i landet. Man finner då att en kombination av beteendevetenskapliga ämnen, social metodik och klientinriktad praktik svarar ganska bra mot den målsättning för grundutbildning i psykoterapi som redovisas i en PM utarbetad av Svenska psykiatriska föreningens arbetsgrupp för psykoterapiutbildning (daterad maj 1971). De tre aspekter som särskilt framhålls i denna målsättning — människosyn, teknik och kunskaper — och vad dessa aspekter avser att täcka återfinns som välbekanta element i den sociala metodiken. Under senare tid har också undervisningen i psykologi (här talar jag framför allt om förhållandena i Göteborg) gett större utrymme åt direkta terapiavsnitt med såväl teori som praktiska övningar i framför allt gruppdynamik och gruppterapi med gruppsamtal och film-demonstrationer.

Ett viktigt led i terapiutbildningen är bearbetningen av den egna personen och genomgång av egna emotionella erfarenheter. Detta betyder undervisning i mindre grupper och större krav på lärarkapacitet. Från statsmakterna möter man tyvärr föga gensvar på dessa önskemål. Endast inom några få avsnitt (tex i kurserna i samtalsmetodik) ger undervisningsplanen utrymme för smågrupper på 8 deltagare. Här har man alltså ett direkt hinder för den vidare utvecklingen.

I socionomutbildningen betraktas den handledda studiepraktiken som en ytterst värdefull och nödvändig del. Utvecklingen under senare år — med försöksvis inrättade praktikcentra med särskilt anställda och utbildade handledare för grupper på 5—7 studenter — har haft stor betydelse

för en mera medveten och sammanhållen handledning av studentens utrednings- och behandlingsarbete. En planerad nedskärning av praktiktiden och en begränsning av försöksverksamheten med praktikcentra uppfattas av socialhögskolorna som ett allvarligt hot mot en effektiv utbildning.

Utbildningsbehov för framtiden

År 1970 gjordes en arbets- och utbildningskravsanalys för socionomer av professorn i tillämpad psykologi Sigvard Rubenowitz, då rektor vid Socialhögskolan i Göteborg. Syftet var bl a att få ett underlag för socionomutbildningens framtida inriktning och för uppläggningsen av fort- och vidareutbildningen av socionomer för att snabbare kunna möta en eftersläpning mellan arbetskrav och utbildning. Resultatet av undersökningen visar att fortbildningsbehovet bland yrkesverksamma socionomer var störst inom ämnena psykologi (37 %), social metodik (20 %) och sociologi (14 %).

Inom socialhögskolornas ram finns för närvarande endast en möjlighet till fortbildning i terapeutiskt arbete, nämligen den 5-månaders fortbildningskurs för socionomer i socialt behandlingsarbete som växelvis anordnas av socialhögskolorna i Stockholm och Lund (tidigare kallad mentalhygienisk påbyggnadskurs för socionomer). I kursen ingår en teoretisk del, som innehåller gruppträning, psykologi, sociologi och social metodik. Dessutom ges en klinisk tillämpning med handledd praktik i socialt arbete med mentalhygienisk inriktning, tex inom PBU, familjerådgivning och psykiatrisk klinik.

Ytterligare möjligheter till fortbildning i socialt behandlingsarbete är ett akut problem för socionomerna. Men lika viktigt är att utrymme ges för tillämpning av förvärvade kunskaper inom socialvården i dess helhet, inte bara vid några få utvalda institutioner.